

KESİN HÜKÜM

Araş. Gör. Evin Emine DEMİR

GİRİŞ

Bir toplumda hukuk düzeninin kurulması için adil hukuk kurallarının varlığı ve bunların iyi bir şekilde ve herkese eşit olarak uygulanması gerekmektedir. En az bunun kadar gerekli olan bir şey de uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlara herkesin uymasıdır. Bu da mahkemelerce verilen kararların o uyuşmazlığı kesin bir şekilde çözüldüğünün kabulünü zorunlu kılar. Yani, verilen mahkeme kararlarının bir itibara haiz olması ve herkes tarafından ona riayet edilmesi gerekir. Bu sonuca da kesin hüküm müessesesi ile ulaşılmıştır.

Kesin hüküm, şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olmak üzere iki açıdan değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Şekli anlamda kesin hüküm maddi anlamda kesin hükmün bir ön şartı niteliğindedir. Yani maddi anlamda kesin hüküm (sadece kesin hüküm denildiğinde anlaşılmasını beklediğimiz) için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

Çalışmamızın konusunu kesin hüküm oluşturduğundan kesin hükmü, olabildiğince tüm yönleriyle ele almaya çalışacağız. İlk etapta kesin hükmün tarihsel gelişimine yer verip günümüz kesin hüküm anlayışına yer verdik. Daha sonra kesin hükmün amacı, sınırları, kapsamı üzerinde durduk. Kesin hükmün etkileri başlığımız altında kesin hüküm itirazı, kesin hükmün bağlayıcılığı ve kesin hükmün delil teşkil etmesine değindik. Çalışmanın devamında kesin hükmün unsurları yani taraf, dava sebebi ve dava konusuna yer verdik. Bu aşamadan sonra kesin hükmün sona ermesi konusunu ele aldık. Son olarak hukuk ve caza davalarının birbirine etkisi üzerinde durmayı uygun gördük.

I. KESİN HÜKMÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Roma Hukukundaki Tüketme Teorisi

Günümüzde kesin hüküm etkisi *ne bis in idem* (tekrarlanma yasağı) olarak değerlendirilmektedir. Bu kurumun kökeni, Roma Hukuku'ndaki tüketme kuralından doğan kesin hükmün olumsuz işlevi yani davaların tekrar yasağıdır¹.

Roma Hukukunda kesin hükme *resjudicata* denilirdi. Kesin hüküm en eski şekliyle, *legisactio* döneminde tüketme kuralı olarak algılanmıştır². Tüketme kuralına göre, kesin hüküm mahkeme önünde kesin olarak karara bağlanmış olduğundan, taraflar arasındaki ihtilaf yeni bir davaya konu olmayacaktır. Roma Hukukunda kesin hüküm gerçek kabul edilir ilkesi geçerliydi. Mahkemenin verdiği kararın bir kez daha tartışılmaması, usul ekonomisi ve kamu vicdanının olası değişik kararlarla yaralanmaması açısından önem taşımaktaydı³.

Roma Hukukunda yargılama iki bölümden oluşuyor; taraflar önce *praetor* önüne sonra kararı belirleyen hâkim önüne çıkıyorlardı. İlk bölümde *praetor*, dava şartlarını ve davacının iddiasını kontrol ederdi. Bundan sonra davanın taraflarında bir değişikliğe gidilemeyeceği gibi, ilk safhada yapılmış işlemler değiştirilemez, düzeltilemez ve ortaya çıkan yeni durumlar hâkim tarafından dikkate alınmazdı⁴. Kesin hüküm *litiscontestatio* denilen bu aşamanın tamamlanmasıyla gerçekleşirdi. *Litiscontestatio*dan sonra aynı hak için yeni bir dava açılmazdı⁵. Çünkü söz konusu *actio*, *litiscontestatio*nun etkisiyle tükenmekte; davanın sebebi olan hukuki ilişki artık bir usul hukuku ilişkisine dönüşmekteydi⁶.

¹ Hamide Özkaya Ferendeci, **Kesin Hükümün Objektif Sınırları**, İstanbul 2007, s. 12-13 ; Meral Sungurtekin Özkan/ Gökçe Türkoğlu Özdemir, **Roma Hukukundan Günümüze Medeni Yargılamanın Esasları**, Seçkin Yayınları, Ankara 2008, s. 120.

² Gaul, **Möglichkeiten und Grenzen der Rechtskraftdurchbrechung**, s. 17 Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 10 naklen alıntı.

³ Bülent Tahiroğlu/ Belgin Erdoğan, **Roma Hukuku Meseleleri**, 2.bs., İstanbul 2001, s. 194.

⁴ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 11.

⁵ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 11; Sungurtekin Özkan/ Türkoğlu Özdemir, **a.g.e.**, s. 118.

⁶ Sungurtekin Özkan/ Türkoğlu Özdemir, **a.g.e.**, s. 118.

Roma Hukukunda *litiscontestatio*dan sonra aynı uyuşmazlık hakkında (talep konularının, hukuki niteliklerinin, hukuki sebeplerinin ve taraflarının aynı olduğu) ikinci bir davanın açılmaması sebebiyle, bundan sonra icra aşamasına geçilirdi.⁷

Roma Hukukunda bir dava sonucunda verilen kesin hüküm ile davanın tarafı olmayan kişilerin haklarının zedelenmesi söz konusu olmaz; dava sonucunda verilen kararın etkisi kural olarak, sadece davanın taraflarını bağlardı. Ancak günümüzde olduğu gibi söz konusu karar, davacı ve davalının haleflerini de bağlardı.⁸

B. Alman Hukukundaki Bağlayıcılık Teorisi

Orta çağın sonlarına kadar Alman Medeni Usul Hukuku'nda devlet otoritesinden dolayı kesin hükmün içerik açısından bağlayıcı bir etkiye sahip olduğu kabul edilmekteydi⁹. Oysa Roma Hukuku'nda bundan farklı olarak hukuki ihtilaf son bulduğundan bir daha dava açılmazdı.

Alman Hukukunda kararın bağlayıcı etkiye sahip olması için iki kurum geliştirilmişti. Bunlardan ilki olan ayrılma yasağı, karar öncesinde ileri sürülebilecek ve kararın içeriğini değiştirebilecek nitelikte olan savunma araçlarının sonradan ileri sürülebilmesinin yasaklanmasıyken diğer kurum olan tekrarlanma yasağı karar ile çözümlenmiş ihtilafın tekrar mahkeme önüne getirilmesi önlenmekteydi¹⁰. Bu iki kurum sayesinde sağlanan bağlayıcı etki, tarafların özel hukuk anlamında korunmasından ziyade, karar içeriğinin kamu hukuku açısından, usul hukukuna uygun olarak teminat altına alınmasına hizmet etmekteydi¹¹.

C. Günümüz Kesin Hüküm Anlayışı

Kesin hükmün amacı, taraflar arasındaki ihtilafın sona ermesi ve hukuki istikrarın korunmasıdır. Günümüzde kesin hükmün bu etkisinin açıklanması bakımından iki teori mevcuttur; Maddi Hukuk Teorisi ve Usul Hukuku Teorisi¹².

⁷ Sungurtekin Özkan/ Türkoğlu Özdemir, **a.g.e.**, s. 115.

⁸ Tahiroğlu/ Erdoğmuş, **a.g.e.**, s. 196 ; Sungurtekin Özkan/ Türkoğlu Özdemir, **a.g.e.**, s. 119.

⁹ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 13.

¹⁰ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 14.

¹¹ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 14.

¹² Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, C. I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7.bs., İstanbul 2000, s. 694 vd.

Maddi Hukuk Teorisi'ne göre, hüküm tespit ettiği hakkı yeniden temellendirmektedir; doğru hüküm mevcut durumu tespit etmiş fakat ona yeni bir unsur eklemiştir. Yanlış hüküm ise, mevcuda son verip yenisini yaratmıştır. Günümüzde bu anlayış, kesin hükümle tespit edilen hakkın doğruluğu hakkında “kesin karine” oluştuğunu savunur¹³.

Usul Hukuku Teorisi'ne göre, kesin hüküm hukuki durumu tespit eder buna karşılık hak üzerinde maddi hukuka ilişkin bir etki yapmaz, daha sonra açılan davalar bakımından bağlayıcıdır ve mahkeme kesin hüküm sebebiyle davayı reddetmelidir¹⁴.

Bizim kanunumuz sistematığına de hâkim olan Usul Hukuku Teorisi'ne göre, kesin hükmün menfi ve müspet olmak üzere iki işlevi mevcuttur. Menfi işlevi *ne bis in idem* kuralı, tekrarlanma yasağına ilişkindir. Müspet işlevi ise çelişme yasağıdır. Teori, kesin hükmü olumsuz bir dava şartı olarak telakki etmekte, re'sen göz önünde tutulmasını savunmaktadır. Yine teori, kesin hükmün etkisi üzerinde anlaşma yapılmasına izin vermemektedir. İlk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davanın neticei talebi aynı ise, ikinci dava usulden reddedilecektir. Zira ilk kararla hukuk güvenliği ve istikrarı sağlanmıştır¹⁵.

II. GENEL OLARAK KESİN HÜKÜM

Nihai kararların tümü kesin hüküm haline gelir. Fakat nihai karar ile kesin hüküm farklı kavramlardır¹⁶. Yargılama sonunda davanın esası hakkında verilen karar, mahkemeye dosyadan el çektirdiği için nihai bir karar olup hüküm adını alır. Yani hüküm esasa ilişkin nihai karardır¹⁷. Fakat bu karar kural olarak kesin bir karar

¹³ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 694 vd; Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özeker, **Medeni Usul Hukuku**, 8.bs., Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 524; Yavuz Alangoya/ Kamil Yıldırım/ Nevhis Deren Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 7.bs., Beta Yayınları, İstanbul 2009, s. 556; Arwed Blomeyer, “Kesin Hüküm, Tesiri ve Sınırları” (Çeviri İrfan Yazman, **AÜHF**, 1968/3-4, s. 226.

¹⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özeker, **a.g.e.**, s. 524; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 556.
¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 98 vd.

¹⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özeker, **a.g.e.**, s. 521.

¹⁷ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 693 vd.; Hayrullah Fütuhi Töre, “Hukuk Davalarında Kesin Hükmün Uygulanışı ve Şartları”, **Ankara Barosu Dergisi**, 1973 S. 2, s. 243; İlhan E. Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İÜHF Yayınları No: 443, 6. bs., İstanbul 1975, s. 677; Timuçin Muşul, **Medeni Usul Hukuku**, Adalet Yayınevi, 3. bs., Ankara 2012, s. 481; Mehmet Akif Tutumlu, **Bilimsel Görüşler ve Yargıtay Kararları Işığında Medeni**

değildir. Söz konusu kararın ancak kanun yollarına başvurma süresi geçtikten sonra veya kanun yollarına başvurulması ile kesinleşmesi mümkündür¹⁸. Ancak, kanun yoluna başvurulması mümkün olmayan nihai kararlar, verildikleri anda kesinlik arz eder. Çekişmesiz yargı alanında verilen kararlar gibi, çekişmeli bir dava sırasında yapılan feragat, kabul veya sulh¹⁹ üzerine verilen kararlar da böyledir²⁰.

Hakemler tarafından verilen kararlar da kesin hüküm teşkil eder. Çünkü hakemler taraflar arasında ihtilafı kati bir surette karara bağlarlar, onların kararına karşı ancak kanuni süresi içinde temyiz yoluna müracaat edilebilir²¹.

Hüküm aleyhine kanun yollarına başvurma imkânı henüz mevcut iken tarafları bağlamaz ise de, kararı vermiş olan mahkemeyi bağlar. Hâkim, verdiği nihai karar ile el çektiği dosyaya artık bakamaz. Verilen hüküm hâkimi bağlayacağı, hâkim bu hükümden geri dönemeyeceği için, hüküm verildiği anda dar manada (nisbi) bir kesinlik kazanmıştır ki buna dar manada (nisbi) kesin hüküm denir²².

Mülga HUMK döneminde, kesin hüküm, sekizinci fasıl olan “Deliller ve İkamesi” başlığı altında yer alan “Umumi Hükümler” adını taşıyan birinci kısımda düzenlenmişti. Maddi anlamda kesin hükmün, kanunda deliller kısmı altında düzenlenmiş olması eleştirilerek yerinin hüküm kısmı olması gerektiği belirtilmiştir. Yürürlükte olan 6100 sayılı HMK’da haklı eleştiriler doğrultusunda kesin hüküm, beşinci bölümde hüküm ve davaya son veren taraf işlemleri kısmında yerini almıştır.

Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi, Seçkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. bs., Ankara 2002, s. 257.

¹⁸ Üstündağ, **a.g.e.**, s.693 vd.; Postacioğlu, **a.g.e.**, s. 677; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 257; Pekcanitez/Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 521.

¹⁹ Sulhun kesin hükme dönüşmemesi konusunda bkz.; 14.HD. E:1992/7119, K:1993/1937, T:5.3.1993 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 265).

²⁰ Necip Bilge/ Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku**, AÜHF Yayınları No: 422, 3.bs., Sevinç Matbaası, Ankara 1978, s. 697; Aynı yönde bkz. : “...sözü edilen şarta bağlı olmayan suh, maddi anlamda kesin hüküm olup (HUMK md.237) mahkeme ilamı gibi icra edilir.(İİK md. 38). O halde maddi anlamda kesin hüküm niteliğindeki sulhun tespitine ilişkin kararlar taraflar arasındaki kira ilişkisinin sona erdiğinin kabulü gerekmektedir.” 3. HD. E:1999/3451, K:1999/4087, T:22.4.1999 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 286-287); Aynı yönde bkz.: 3.HD. E:1999/3451, K:1999/4087 T:22.4.1999 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 289-290)

²¹ Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C. II, İÜHF Yayınları No: 97104, Güven Basımevi, İstanbul, s. 60; Bilge /Önen, **a.g.e.**, s. 698.

²² Muşul, **a.g.e.**, s. 481; Alangoya/ Yıldırım/ Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 554.

Kesin hüküm, şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olmak üzere iki açıdan değerlendirilmektedir:

A. Şekli Anlamda Kesin Hüküm

Bir hükme karşı başvurulabilecek kanun yolunun kalmaması ile hüküm şekli anlamda kesinlik kazanır²³. Verilen hükme karşı kanun yolu açık değil veya süresi içinde kanun yoluna başvurulmamış, başvurmadan feragat edilmiş yahut kanun yolları tüketilerek hüküm tasdik edilmişse, bu hallerden her birinde hüküm tarafları da bağlayacak şekilde kesinleşir. Buna şekli (mutlak, geniş) manada kesin hüküm adı verilir²⁴.

Maddi anlamda kesinliğin bir şartı olarak kabul edilen şekli anlamda kesinlik tarafların bir karar aleyhine olağan kanun yoluna artık gidemeyeceklerini ve hâkimin dahi bu kararı re'sen değiştiremeyeceğini ifade eder²⁵.

Esasa ilişkin kararlar gibi, usule ilişkin kararların da şekli anlamda kesinleşmesi söz konusudur. Fakat ara kararların kesinleşmesi yönünde hukukumuzda bir düzenleme mevcut değildir. Uygulamada ara kararların kesinleşmeyeceği ve bu sebeple de verilen ara kararlardan dönebileceği yönündeki görüş hâkimdir²⁶. Örnek vermek gerekirse yetki itirazının reddine ilişkin ara karardan rücu etmesi mümkündür Ancak verilen ara kararın, davanın diğer tarafı için usuli kazanılmış bir hak²⁷ teşkil etmesi halinde, mahkemenin bu ara karardan dönmesine yasal olanak yoktur²⁸. Örneğin; bir Yargıtay bozma ilamına uyulmasına ilişkin ara karar bu nitelikte olup bundan rücu caiz değildir²⁹. Buna karşılık

²³ Baki Kuru/ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 23. bs., s.666; Töre, **a.g.m.**, s. 245; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 521.

²⁴ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 693; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 521; Abdürrahim Karşlı, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş, 3. bs., Alternatif Düşünce Yayınevi, İstanbul 2012, s. 603.

²⁵ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 687-688.

²⁶ Belgesay, **a.g.e.**, s. 47; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 522; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 689.

²⁷ “Usuli kazanılmış hak ile kastedilen bir davada mahkemenin ya da tarafların yaptıkları usul işlemleri ile taraflardan birinin lehine diğerinin ise aleyhine olan, uyulması zorunlu haklardır.” (Baki Kuru, “Usuli Müktesep Hak”, **Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan**, Ankara 1974, s. 395)

²⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 522.

²⁹ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 458.

mahkemenin yetki itirazının reddine ilişkin gibi bir taraf aleyhine usuli kazanılmış hak doğurmayan ara kararından rücu etmesi mümkündür³⁰.

Hükmün şekli anlamda kesinlik kazanması kanun yollarına başvurulma halinde taraflar bakımından farklı tarihlerde olabilir. Katılma yoluyla kanun yollarına başvurunun imkân dâhilinde olduğu hallerde başvuru süresini kaçırmış olan taraf bakımından şekli anlamda kesinlik, kendi temyiz süresinin sonunda şarta bağlı olarak ortaya çıkmaktadır³¹.

Kural olarak kararların icrası için şekli anlamda kesinliğe lüzum yoktur. Ancak gayrimenkullere ve bunlarla ilgili aynı haklara ve şahıs ve aile hukukuna ilişkin kararlar kesinleşmedikçe icra olunamazlar³².

B. Maddi Anlamda Kesin Hüküm

Hukukumuzda şekli anlamda kesin hükmü de içeren maddi anlamda kesin hükmün tanımına yer vermek yerine HMK m.303/I' de, aşağıda ayrıntılı olarak ele alacağımız unsurları sayılmakla yetinilmiştir;

“...Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükmün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.”

Maddi anlamda kesinlik, yargısal kararlara tanınan kanuni hakikat (gerçek) vasfını karşılar. Kavram şu unsurları kapsar;

- Maddi anlamda kesinlik, ancak yargısal kararlara tanınan bir vasıftır.
- Bu vasıf kanun tarafından tanınmaktadır.
- Yargısal kararlara tanınan vasıf, yargısal kararın gerçek olarak kabul edilmesini zorunlu kılar³³.

³⁰ Bu yönde bkz.: 4. HD, E. 1978/5187, K. 1978/8485, T. 27.6.1978 (Hukuk Dünyası, Ankara)

³¹ Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 554.

³² HMK m. 367/II

³³ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 677; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 694; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 668; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 523; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 556; Aynı yönde bkz. : 1.HD. E:2011/8203, K:2011/11137, T:31.10.2011 (Corpus Web Hukuk ve İctihat Bankası) ;Aynı yönde bkz.:1.HD. E:2001/3741 K:2001/4242 T:9.4.2001

Maddi anlamda kesin hükümle, tarafların durumu kesin bir şekilde halledilmiş, kanuni ve maddi gerçek ortaya çıkmıştır. Maddi anlamda kesin hükmün sonucunda aynı mesele taraflar arasında bir daha dava ve tartışma konusu yapılamayacak ve kesin hüküm taraflar arasında kesin delil teşkil edecektir³⁴.

Maddi anlamda kesin hüküm hâkimin hükme bağladığı bir talep neticesi bakımından söz konusu olabilir. Yani, hâkim tarafından hükme bağlanmamış olan netice talep hakkında kesin hükümden söz edilemeyeceği gibi, bir dava sebebiyle talep edilmemiş olduğu halde mahkemece karara bağlanmış bir hususun kesin hüküm teşkil etmesinden de söz edilemeyecektir³⁵.

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde sadece kesin hüküm ifadesini kullanacağımızı ve bundan maddi anlamda kesin hükmün anlaşılması gerektiğini belirtmek isteriz.

III. KESİN HÜKMÜN AMACI

Kesin hükmün amacı, kişiler arasındaki uyuşmazlıkların kesin bir biçimde çözümlenmesidir. Bunda hem kişilerin hem toplumun hem de Devlet'in menfaati vardır. Çünkü kişiler, aralarındaki uyuşmazlığın kesin biçimde sonuçlanması için dava sırasında bütün imkânlarını kullanırlarken dava sonucunda verilecek kararlar artık bu uyuşmazlığın son bulmasını isterler. Devlet'in de bunda menfaati vardır. Çünkü Devlet, mahkemelerinin sınırsız bir şekilde aynı uyuşmazlık ile tekrar meşgul edilmesini istemez. Toplumsal barış da kişiler arasındaki uyuşmazlıkların sonsuza kadar gitmemesini gerektirir³⁶.

(Tutumlu, **a.g.e.**, s. 290-291) Aynı yönde bkz.: 1.HD 10935/11859 T:7.11.2001 (YKD, 2003 C. 29, S. 1, s. 14).

³⁴ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 689; Belgesay, **a.g.e.**, s. 42; Burhan Gürdoğan, **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara 1960, s.29; Hayri Domaniç, **Hukukta Kaziyei Mahkeme ve Nispi Kuvveti**, İstanbul 1964 , s. 47; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 523 vd.; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 555.

³⁵ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 689.

³⁶ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 665; Aynı yönde bkz. “ ...Kesin hüküm, hem bireyler hem de devlet için hukuki durumda bir kararlılık ortaya koyar. Bununla, hukuki güvenlik ve yargı erkine güven sağlandığından kamu yararı ile doğrudan ilgilidir.” HGK 30/57 T:5.2.2003 (Hukuk Türk Mevzuat- İçtihat Bilgi Bankası)

Kesin hüküm (eski adıyla kaziyeyi muhkem veya muhkem kaziyeyi), kişiler, toplum ile Devlet için hukuki durumda istikrar yaratır. Hukuki güvenlik ve yargı erkine güven, kesin hüküm müessesesi ile sağlanır.

Kesin hüküm olmadan devlet eliyle yargılama düşünülemez. Zira kesin hüküm olmaksızın, yargı, hakkını arayan taraf ve hatta tüm hukuk düzeni karşısında hukuki himaye ödevini yerine getiremez. Devlet bireylere sağladığı yargılama sonucu varılan kararın bağlayıcı olmasını temin eder. Yoksa taraflar memnun edilmediği sürece ne çekişme son bulur, ne de devletin otoritesi ciddiye alınır³⁷.

IV. KESİN HÜKMÜN SINIRLARI

Kesin hüküm yukarıda değindiğimiz üzere bağlayıcı bir etkiye sahiptir. Bu bağlayıcı etkinin de sınırları mevcuttur. Kesin hükmün bağlayıcılığının sınırlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: kesin hükmün sübjektif sınırları, kesin hükmün zaman itibariyle sınırları ve kesin hükmün objektif sınırları³⁸.

Kesin hükmün sübjektif sınırlarından anlaşılması gereken kesin hükmün hangi taraflar arasında etki gösterdiğini, bu karardan başka hangi ilgililerin etkileneceği kısaca söylemek gerekirse kararın üçüncü kişilere sirayeti hususudur³⁹.

Kesin hükmün zaman itibariyle sınırı ise, kesinleşmiş bir hüküm bulunmasına rağmen, yeni vakıaların oluşması halinde aynı konu üzerinde yeni bir davanın görülüp görülemeyeceği hususu ile ilgilidir. Bu husus tartışmalıdır⁴⁰. Hâkim görüşe göre bu durumda, yargılama esnasında dikkate alınması mümkün tüm vakıaların, davanın sonuçlanmasıyla sona ereceği kabul edilmektedir. Bir kararın kesin hüküm etkisi, dava süresince vakıaların yargılamaya getirilebileceği son zaman kesiti ile sınırlıdır⁴¹. Kesin hüküm, ancak hüküm anındaki durumu tespit eder, hükümden sonraki döneme etkili değildir. Zira kesin hükme esas alınan hukuki durum, zaman

³⁷ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 3.

³⁸ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 6.

³⁹ Nevhis Yıldırım Deren, **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Sübjektif Sınırları**, İstanbul 1996, s. 73.

⁴⁰ Bu konudaki tartışma ve kesin hükmün zaman itibariyle etkisi için bkz. Candan Yasan, "Kesin Hükümün Zaman İtibariyle Etkisi", **DEÜHFD**, C.11, 2009, s. 654-686.

⁴¹ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 696; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 565; Blomeyer, **a.g.m.**, s. 228.

içinde değişiklik gösterebilir⁴². Kesin hükümden sonra ortaya çıkan vakıalara dayanılarak yeni bir dava açılmışsa burada dava sebepleri aynı değildir. Bu sebeple de yeni vakıalara dayanarak açılan ikinci dava, birinci davadaki kesin hükme aykırı düşmez; davanın dinlenmesi gerekir⁴³.

Kesin hükmün objektif sınırları kararın içerik açısından kapsamını göstermektedir. Kararın hangi bölümlerinin kesin hüküm halini aldığı ve dava konusu edilemeyeceği objektif sınırlara⁴⁴ göre tayin olunur.

V. KESİN HÜKMÜN KAPSAMI

Bir yargılama sonucunda verilen karar kural olarak er ya da geç kesinleşir. Kesin hüküm etkisi başladığında, aynı davayı bir daha açmak mümkün olmayacaktır. Ancak yine de kesin hüküm etkisini tüm karar üzerinde göstermez.

Günümüzde hâkim görüş, kesin hükmün objektif kapsamını genelde dar tutmaktadır⁴⁵. Kesin hükmün kapsamını, kararın gerekçesine değinmeden, sadece davada ileri sürülen taleple sınırlı tutmaya çalışan görüşün öncülüğünü Alman kanun koyucusu yapmıştır⁴⁶. Bu görüşe göre maddi anlamda kesin hüküm, hüküm fıkrası hakkında geçerlidir. Hüküm fıkrası, davada istenen hususlar hakkında mahkeme tarafından verilen kesin karar anlamına gelir. Dolayısıyla hüküm fıkrasında gösterilmeyen talepler hakkında kesin hüküm oluşmaz⁴⁷. Yani yargılama sonunda, davanın esası hakkında verilen kesin hüküm, sadece netice talebi karara bağlayan hüküm fıkraları bakımından meydana gelir. Örnek vermek gerekirse, talep sonucundaki taleplerden biri hakkında karar verilmesi unutulmuş ve hüküm bu şekilde kesinleşmişse, unutilan bu talep için sonradan açılan davada, birinci davada verilmiş olan hüküm, kesin hüküm teşkil etmez.

⁴² Blomeyer, **a.g.m.**, s. 227.

⁴³ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 673.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 7-267.

⁴⁵ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 717; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 676; Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 8.

⁴⁶ Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 8.

⁴⁷ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 716 vd.; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 699; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 698-699; Kuru/ Arslan / Yılmaz, **a.g.e.**, s. 676 ; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 278; Muşul, **a.g.e.**, s. 527 -528 ; Karşlı, **a.g.e.**, s. 608 Aynı yönde bkz. 3.HD. E:1996/1385, K:1996/1952, T:21.3.1996.

Maddi anlamda kesinlik, yalnız hüküm fıkrası için söz konusu iken hükmün gerekçesinin kesin hüküm gücü yoktur. Buna karşılık, gerekçe maddi anlamda kesinlikten tamamen soyutlanmış da değildir. Bilhassa şu 3 durumda gerekçe de maddi anlamda kesinlikle ilgilidir⁴⁸:

- Hüküm fıkrası açık değil, gerekçe hüküm fıkrasını açıklamaya ve kesin hükmün kapsamını belirlemeye yardım ediyorsa.
- Davanın usulden reddedilip reddedilmediğini anlamak için, yine gerekçeye başvurmak zorunluluğu vardır. Örneğin, vadesi gelmemiş bir alacak için açılan dava, vade gelmediğinden dolayı reddedilince, alacağın muaccel olmasından sonra tekrar açılabilir. Eğer ki birinci kararın hüküm fıkrasında, sadece “alacak davasının reddine” denilmişse davanın esastan değil; yalnız alacağın muaccel olmaması sebebiyle reddedildiği kararın gerekçesinden anlaşılabilir.
- Hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı olan gerekçe, kesin hüküm teşkil eder. Hangi gerekçelerin hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı bulunduğu, her olayın özelliğine göre belirlenir. Örneğin, bir kişi, kefil sıfatıyla bir borcu ödemeye mahkûm edildikten sonra, bu kefalet sözleşmesinin geçersiz olduğundan bahisle, sebepsiz mal iktisabına dayanarak dava açamaz. Çünkü kefalet sözleşmesinin geçerli bir sözleşme olduğu, birinci kararın hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı bir gerekçedir.

VI. KESİN HÜKMÜN ETKİLERİ

Kesin hükmün belli başlı 3 etkisi mevcuttur⁴⁹. Bunlar kesin hüküm itirazı, kesin hükmün bağlayıcılığı ve kesin delil teşkil etmesidir.

A. Kesin Hüküm İtirazı

Maddi anlamda kesin hüküm, aynı konuda açılan ikinci davada etkili olur ve tekrar aynı konuda karar verme yasağı nedeniyle ikinci davanın reddi gerekir. Aynı

⁴⁸ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 718 vd.; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 699 vd.; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 700 vd.; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 677; Töre, **a.g.m.**, s. 251; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 525; Muşul, **a.g.e.**, s. 485; Karşlı, **a.g.e.**, s. 608-609; Özkaya Ferendeci, **a.g.e.**, s. 8.
⁴⁹ Muşul, **a.g.e.**, s. 482.

konuda kesin hükümden sonra ikinci kez dava açılmaz⁵⁰, kesin hükmün varlığına rağmen açılırsa ikinci davada kesin hüküm itirazı ileri sürülür.⁵¹ Kesin hüküm itirazını, bir davanın konusunu oluşturan uyuşmazlığın daha önce kesin bir hükümlerle çözümlenmiş olması nedeniyle, mahkemece yeniden inceleme konusu yapılamayacağına ilişkin usuli bir itiraz olarak tanımlamak mümkündür⁵². Açılan bir dava hakkında kesin hükmün bulunmaması olumsuz bir dava şartıdır⁵³. Yani davanın esasına girebilmek için bir davada bulunmaması gereken şartlardan biri de kesin hükmün varlığıdır. Buna rağmen aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanılarak ikinci kez dava açılmışsa, hâkim olumsuz dava şartının varlığı sebebiyle davanın esasına girmeden ikinci kez açılan davayı reddetmelidir⁵⁴. Bir dava şartı olması sebebiyle hâkim, kesin hüküm bulunup bulunmadığını re'sen inceleyebileceği gibi taraflarca da her zaman kesin hükmün varlığı ileri sürülebilir⁵⁵.

Kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğundan, taraflar kesin hüküm itirazını ileri sürmekten feragat etseler bile, mahkeme, kesin hükmünü öğrenince davaya bakamaz ve davayı dinlenebilir olmadığından reddeder⁵⁶. Zira uyuşmazlıkların bir noktada sona ermesi gerekir; toplum ve kamunun menfaati de bu yöndedir.

⁵⁰ Domaniç, **a.g.e.**, s. 4; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 694 ; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 678; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 257.

⁵¹ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 703-704; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **a.g.e.**, s. 533; Muşul, **a.g.e.**, s. 482; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 678; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 556.

⁵² Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 678.

⁵³ “...Kesin hüküm itirazı, davanın her aşamasında ileri sürülebilir ve mahkemede (YARGITAY’da) davanın her aşamasında kesin hükmün varlığını gözetip, davayı kesin hükümden(dava şartının yokluğundan) reddetmesi gerekir.” 9.HD. E:2012/1737, K:2012/2498, T:31.01.2012 (Corpus Web Hukuk ve İçtihat Bankası) ;Aynı yönde bkz.7.HD. E:1990/828, K:1992/17806, T:17.9.1992 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 259-260) ; Aynı yönde bkz.7.HD E:2000/5860, K:2000/6107, T:19.12.2000 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 292).

⁵⁴ Töre, **a.g.m.**, s. 242; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **a.g.e.**, s. 533; Muşul, **a.g.e.**, s. 482; Aynı yönde bkz. 8.HD. E:1992/7368, K:1993/10021, T:12.10.1993 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 271-272).

⁵⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **a.g.e.**, s. 533; Muşul, **a.g.e.**, s. 482; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 679; Karslı, **a.g.e.**, s. 608.

⁵⁶ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 704; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 679; Aynı yönde bkz.; HGK. E:1990/8-384, K:1990/617, T:5.12.1990 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 261-262); 20.HD. E:1997/13431, K:1998/738, T:27.1.1998 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 276).

Bir dava kesin hükme bağlanmış iken aynı dava sebebine dayanılarak aynı konuda ve aynı taraflar arasında bir davanın ikinci kez hükme bağlanması halinde ise, ikinci kesin hükmün yargılamanın iadesi yoluyla iptali yoluna gidilebilir⁵⁷.

B. Kesin Hükümün Bağlayıcı Olması

Kesin hüküm, hükmü veren mahkemeyi bağladığı gibi diğer bütün mahkemeleri de bağlar. Dolayısıyla mahkemeler, aynı konuda aynı dava sebebine dayanarak aynı taraflar hakkında verilmiş olan kesin hükümle bağlıdır; aynı davayı bir kez daha tekrarlayamazlar⁵⁸.

Kesin hüküm adli gerçeği ifade eder⁵⁹. Mahkemelerin yanı sıra yasama ve yürütme organları ile idare, kesin hükme uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir şekilde değiştiremez. Kesin hüküm, sonradan çıkarılan bir kanunla da değiştirilemez; bertaraf edilemez^{60 61}.

İdare de, kesin hükme uymakla mükellef olup kesin hükme aykırı idari işlem tesis edemez veya idari eylemde bulunamaz. Bu sebeple de kesin hükme bağlanmış bir konu hakkında Danıştay'dan görüş isteme yolu ile incelenme de istenemez⁶².

C. Kesin Hüküm Delil Teşkil Eder

Hukukumuzda kesin hüküm delil teşkil eder. İlk davada verilen kesin hüküm, aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak, aynı konuya ilişkin olarak açılan sonraki bir davada, ilk davada kesin hükme bağlanmış olan husus hakkında kesin delil teşkil eder⁶³. Yani, kesin hükmün konusunu teşkil eden vakıya dayanan taraf, iddiasını ispat etmek zorunda değildir. Kesin hüküm hakkın varlığını gösteren

⁵⁷ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 693 ; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 678; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 704.

⁵⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s. 4; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 694; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 678.

⁵⁹ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 677; Blomeyer, **a.g.m.**, s. 225.

⁶⁰ Ayrıca bkz. Walter Habscheid, "Hükümün Etkileri ve Kanun Değişiklikleri", (Çeviri Abdürrahim KARSLI), http://www.journals.istanbul.edu.tr/r/index.php/huk_ukmuka_yese/article/download/1619/1451, s. 94 vd.); Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 678; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 556.

⁶¹ "... Ama maddi anlamda kesin hüküm halini almış bir karara karşı, geri etki eden kanunun yasaklanması ilkesinin de istisnaları vardır. Eğer teşri'i tefsir, doğrudan doğruya maddi kesin hükmün bir problemi olarak ortaya çıkarsa (mesela hükmün iptal edilebilirliği gibi) ve bu gerekçeli ise bu hal, istisnai bir haldir ki geriye etki mümkün olur." (Habscheid , **a.g.e.**, s. 117).

⁶² Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 678.

⁶³ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 679; Karlı, **a.g.e.**, s. 609.

kanuni bir karinedir⁶⁴. Örnek vermek gerekirse, taraflar arasındaki bir davada bir taşınmazın mülkiyetinin taraflardan birine ait olduğu kesin hükümle tespit edildikten sonra, bu kişinin diğer tarafa karşı müdahalenin önlenmesi davası açması halinde mülkiyetin kendisine ait bulunduğu yönündeki önceki kesin hüküm kesin delil teşkil eder. Söz konusu kesin hüküm tarafları ve mahkemeyi bağlar.

Kesin hükmün delil teşkil edebilmesi için, davanın taraflarının aynı olması gerekir, üçüncü kişilerin taraf olması durumunda, kesin hükmün bağlayıcılığından ve delil niteliğinden söz edilemeyecektir⁶⁵. Kesin hükmün bağlayıcılığının taraflar ile sınırlandırılmasının birçok nedeni vardır. Bu hususa ileride değineceğiz. Ancak her ne kadar bir davada verilen kesin hüküm, üçüncü kişilerin taraf olması durumunda konusu ile dava sebebi aynı olan davada kesin delil teşkil etmezse de birinci davada verilen kesin hüküm, ikinci davada güçlü bir takdiri delil teşkil eder⁶⁶. Takdiri delillerle ispatı mümkün olan bir davada hâkim, önceki davada kesin hükmü, takdiri delil olarak nitelendirip kabul edebilir⁶⁷.

Kesin hükmün bağlayıcı olması ile kesin delil niteliğinin aslında aynı amaca yönelik olduğu düşünülebilir. Ancak farklılık şuradan kaynaklanır, eğer kesin hüküm kesin delil kabul edilirse taraflar, diğer delillerle bunun doğru olmadığını ispat edebilirler. Buna karşılık daha üstünlük atfedilip kesin hükmün bağlayıcılığı kabul edilirse, hükmün gösterdiği hususun taraflar ve mahkemece aynen kabulü zorunluluk arz eder. Artık, sonradan değişen vakıalar hariç o kesin hüküm tartışılmayacaktır⁶⁸.

VII. KESİN HÜKMÜN UNSURLARI

Kesin hüküm, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tek bir maddesinde, 303. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, maddi anlamada kesin hüküm üç

⁶⁴ Belgesay, **a.g.e.**, s. 42.

⁶⁵ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 680; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 557 vd.;

⁶⁶ Belgesay, **a.g.e.**, s. 59; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 680; Karlı, **a.g.e.**, s. 610.

Doktrinde Pekcanitez'e göre; "...Deliller arasında güçlü delil güçsüz delil ayrımı yapmanın doğru olmadığından bu durum, kesin hükmünde tespit edilen vakıanın, ikinci kez açılan davada bağlayıcı olması ile açıklanabilir demektir. İlk davada gerekçede yer alan vakıa tespitlerinin kesin hükmün objektif kapsamına girmediği kabul edilse bile, bu konuda ikinci davada çelişik hüküm verilmesine maddi hukuka dayanarak engel olunmaktadır."

⁶⁷ Belgesay, **a.g.e.**, s. 59.

⁶⁸ AKKAN Mine, "Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükmün Delil Niteliği", **DEÜHFD**, C. 11, 2009, s. 8.

unsurdan oluşmaktadır. Kesin hükme bağlı olumlu ve olumsuz etkilerin ortaya çıkabilmesi için şu unsurların davada toplanması gerekir; tarafların aynı olması, dava sebebinin aynı olması ve son olarak dava konusunun aynı olması⁶⁹.

A. Tarafların Aynı Olması Lazımdır

1. Kural

Hukukumuzda dava sonunda verilen hüküm sadece davanın tarafları hakkında kesin hüküm etkisini doğurur⁷⁰. Hükümün verildiği davada taraf olmayan üçüncü kişilere kural olarak herhangi bir etkisi yoktur. Zira hâkim hükümle yalnız tarafların karşılıklı vaziyetini tespit etmiştir⁷¹. Ancak belirtmekte fayda gördüğümüz önemli bir husus vardır ki; bir kimse lehine bir sıfatla verilen karar diğer bir sıfatla aleyhine açılan davada kesin hüküm teşkil etmeyecektir⁷². Örnek vermek gerekirse, bir kimsenin şahsen dava açtığı dava reddedildikten sonra aynı kişi vasi sıfatıyla yeniden dava açabilir.

Kesin hükmün bağlayıcılığının taraflar ile sınırlandırılmasının birçok nedeni vardır. İlk neden, Medeni Usul Hukuku'nun amacının tarafların arasındaki uyuşmazlıkları çözmeye sınırlı olmasıdır. İkinci neden olarak, üçüncü kişilere itiraz davası açma hakkı verilmeyip sadece belirli kimselere temyiz yoluna başvurma imkânı tanınması gösterilebilir. Üçüncü neden, davanın sonucunun ağırlıklı olarak tarafların getirdiği malzeme ile şekillenmesidir. Son neden olarak hükmün yeni bir hak yaratmayıp tespit edici bir etkiye sahip olması sayılabilir⁷³. Tüm bu sebeplerden anlaşılacağı üzere kesin hükmün sadece taraflar hakkında kesin delil teşkil etmesi aslında karşılıklı iddia ve müdafaa prensibinin bir neticesidir. Müdafaa imkânı

⁶⁹ Aynı yönde bkz. 8.HD. E:1991/8760,K:1992/10189, T:25.6.1992 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 258-259); 8.HD ., E:2000/838 K:2000/1440 T:21.2.2000 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 287-288); Aynı yönde bkz. :8.HD. E:2000/838 K:2000/1440, T:21.2.2000

⁷⁰ Belgesay, **a.g.e.**, s. 49; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 696; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 679; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 690; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 484; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 673; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 557; Blomeyer, **a.g.m.**, s. 232; Aynı yönde bkz.; 8.HD. E:2012/439, K:2012/734,T:13.02.2012 (Corpus Web Hukuk ve İçtihat Bankası); Aynı yönde bkz. 10.HD. E:1992/9462, K:1993/1602,T:22.2.1993 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 266).

⁷¹ Belgesay, **a.g.e.**, s. 49; Muşul, **a.g.e.**, s. 484; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 557; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 690-691.

⁷² Belgesay, **a.g.e.**, s. 54.

⁷³ Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 557 ; Akkan, **a.g.m.**, s. 20 vd.

tanınmadan bir kişiye karşı bir iddianın kabulü mümkün olmadığına göre, usul hukukunun temel prensiplerinden olan kesin hükmün sadece taraflar hakkında hüküm teşkil etmesini kabul etmek doğal bir sonuçtur⁷⁴.

Kesin hükümden söz edebilmek için her iki davada tarafların aynı olması gerekirken tarafların davacı ve davalı pozisyonlarının ikinci davada değişmesi bağlayıcılığı etkilemez⁷⁵. Zira önemli olan, her iki dava bakımından taraf birliğinin sağlanmasıdır. Buna karşılık, ilk davada aynı tarafta olan aralarında menfaat çatışması yaratılmamış olan taraflar için kesin hüküm etkisi doğacağı kabul edilemez⁷⁶.

2. Kesin hükmün üçüncü kişilere etkisi

Üçüncü kişinin başkaları tarafından yürütülen bir davanın sonucundan etkilenmemeye yönelik menfaati önemlidir ve bu menfaat usul ekonomisi veya çelişik kararları önleme amacına üstün tutulmak gerekir⁷⁷.

(a)- Kesin hükmün haleflere etkisi

Kesin hükmün taraflardan başka külli ve cüzi halefleri de bağlayacağı kabul edilmektedir. Külli halefler taraf kavramına dâhildir ve bu kişiler tüm aktif ve pasifi ile halef olurlar⁷⁸. Ancak mirasçılar, murisin hasım ile yaptığı hileli bir anlaşma sonucunda davasını kaybetmişse, verilmiş ve kesinleşmiş olan hükmü, yargılamanın iadesi yolunu izlemek suretiyle ortadan kaldırılabirler⁷⁹.

Külli halefler bakımından değinilmesi gereken bir nokta da, bir mirasçı hakkında verilen hüküm, diğer mirasçılara karşı kesinlik arz etmez; meğerki

⁷⁴ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 680.

⁷⁵ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 690; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 529; Muşul, **a.g.e.**, s. 484; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 673; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 557-558; Karşlı, **a.g.e.**, s. 607.

⁷⁶ Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 559; 1.HD. E:1992/7601, K:1992/8856, T:3.7.1992 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 266-267).

⁷⁷ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 691; Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 47 vd; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 559.

⁷⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s. 50; Mustafa Çenberci, **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara 1965, s. 45.

⁷⁹ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 681; Muşul, **a.g.e.**, s. 484; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 673-674 Aynı şekilde bkz. ; 1.HD. E:2011/5168, K:2011/10154, T:11.10.2011(Corpus Web Hukuk ve İçtihat Bankası).

hakkında hüküm verilen kimse miras ortaklığının temsilcisi olarak hareket etmiş olsun. Bu halde kesin hüküm külli halefleri de bağlar⁸⁰.

Kesin hükmün cüzi haleflere etkisini düzenleyen bir hüküm mevcut değildir. Bundan dolayı bizim de katıldığımız görüşe göre dava konusunun dava açıldığı tarihte devredilmiş olup olmamasına göre ikiye ayırarak incelemek daha uygun olur. Dava konusunun dava açılmasından önce başkasına devredilmiş olması halinde, esasen davanın devralana karşı açılması gerekir. Çünkü hak sahibi olan üçüncü şahıs tasarruf yetkisini de haiz olacağı için açılacak davanın tarafı da artık o olur ve yargılama sonunda hüküm ona yönelik verilir⁸¹. Dava açılmasından sonra ve fakat kesin hükmün ortaya çıkmasından önce dava konusunun devri halinde, kesin hükmün devralana etkisi kabul edilmemektedir⁸².

Bir dava dolayısıyla ortaya çıkan kesin hüküm, o hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan ya da dava konusu şey üzerinde sınırlı bir aynı hak veya ferî zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir. Ancak iyiniyet ile mal edinmeye ait Türk Medeni Kanunu hükümleri saklıdır⁸³.

Müteselsil borçluluk ve müteselsil alacaklılık bakımından ise, HMK m. 303 f. 5 hükmü, müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hükmün, diğerleri hakkında geçerli olmadığını düzenler.

Alacaklı müteselsil borçlulardan birisine karşı dava açar ve bu davayı kazanırsa, bu konuda elde ettiği kesin hükmün diğer müteselsil borçlulara hiçbir etkisi bulunmamaktadır⁸⁴. Böylece müteselsil borçlulardan biri hakkında verilen mahkûmiyet kararı sadece davaya taraf olan müteselsil borçlu hakkında hüküm

⁸⁰ Belgesay, **a.g.e.**, s. 691.

⁸¹ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 682; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 691; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 529; Muşul, **a.g.e.**, s. 484; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 674.

⁸² Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 529 vd.

⁸³ Belgesay, **a.g.e.**, s. 54; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 697; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 674; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 559; Muşul, **a.g.e.**, s. 485; Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 77.

⁸⁴ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 697; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 529-530; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 560.

doğurmaktadır. Alacaklı, müteselsil borçlulardan birisine karşı açtığı davayı kaybederse, bu durumda da diğer borçluya karşı dava açmasına engel yoktur. Ancak borçlunun ortak bir def'i veya itiraz nedeniyle davayı kazanması halinde, diğer müteselsil borçlunun bundan yararlanıp yararlanmayacağı tartışmalıdır. Hâkim görüş, kabul edilecek olursa yararlanamayacaklar⁸⁵, ancak müteselsil borçluluğun niteliğinden hareket eden diğer görüşe göre yararlanmaları savunulmak gerekir⁸⁶.

3. Yenilik doğuran davalar bakımından kesin hükmün etkisi

Yenilik doğuran davalar sonunda verilen hükümler kural olarak yalnız taraflar hakkında değil, üçüncü şahıslar hakkında da kesinlik ifade ederler. Yani, yenilik doğuran hakları kapsayan kararlar hakkında taraflar yönünden kesin hükme istisna söz konusudur⁸⁷. Örnek vermek gerekirse, boşanma, evliliğin iptali, hacir altına alma gibi. Yenilik doğuran hükümlerin tesis ettiği yeni durum herkes hakkında geçerli olur. Buna inşai tesir bir diğer deyişle kurucu tesir denir. İnşai tesir genellikle geleceğe etkili olsa da istisnai hallerde geçmişe de etkili tesir mümkündür⁸⁸.

B. Dava Sebebinin Aynı Olması Lazımdır

Dava sebebinden neyin anlaşılması gerektiği hususunda doktrinde başlıca iki görüş mevcut olup bu görüşler ferdileştirme teorisi ve maddi vakıalara dayandırma teorisidir⁸⁹.

Fransız hukukundan esinlenen ferdileştirme teorisine göre, dava sebebinden kasıt, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarında kendisini haklı göstermek için dayanmış olduğu maddi vakıaların dâhil olduğu maddi hukuk normudur⁹⁰.

Esas itibariyle Alman hukukunda savunulan ve Türk hukukunda hâkim görüş olan maddi vakıalara dayandırma teosine göre ise dava sebebinden kasıt, davacının

⁸⁵ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 701; Pekcantez/ Atalay/ Özeker, **a.g.e.**, s. 530.

⁸⁶ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 683 vd.; Töre, **a.g.m.**, s. 247.

⁸⁷ Töre, **a.g.m.**, s. 248.

⁸⁸ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 699; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 685; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 691-692.

⁸⁹ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 704 vd. ; Gürdoğan, **a.g.e.**, s. 79-82; Kuru/ Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 670 vd. ; Töre, **a.g.m.**, s. 250 ve dn (27)de sayılanlar; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 561; Muşul, **a.g.e.**, s. 486 ; Karşlı, **a.g.e.**, s. 607.

⁹⁰ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 685.

dava dilekçesinde ileri sürdüğü iddialarını dayandırdığı “*olay*” dır. Buna karşılık, vakıaların dayandığı hukuki sebep, dava konusu değildir⁹¹.

Bu ayırım dava dilekçesinin zorunlu muhtevası, iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı, kesin hükümün unsurları gibi, usul hukukunun birçok meselesi bakımından farklı sonuçlara yol açması bakımından önem taşır.

Ferdileştirme görüşünü savunanlar⁹², dava dilekçesinde davacının iddialarının dayanağı olan maddi vakıaların yer almasının şart olmadığını, dava sebebi olarak bu maddi vakıaların dâhil olduğu hukuki sebebin gösterilmesinin yeterli olacağını savunur. Hâlbuki maddi vakıalara dayandırma görüşünü savunanlara göre maddi vakıalar kompleksi anlamında dava sebebinin yer almadığı dava dilekçesini usulüne uygun olmaması sebebiyle hâkimin davayı reddi gerekir⁹³.

Kesin hüküm bakımından, dava sebebini hukuki sebep olarak anlamaya, kanunumuzun sistematığı elverişli değildir. Zira davacı dava dilekçesinde hukuki sebep bildirmek zorunda değildir, sadece kendisini talep sonucunda haklı gösterdiğini tahmin ettiği vakıaları bildirmekle yetinmesi de olasıdır. Hâkim, davacının kendisine sunduğu vakıalar üzerinde inceleme yaparak bu vakıaların hukuki niteliğini belirler. Bu, Türk hukukunu kendiliğinden uygulamakla yükümlü olan hâkimin aynı zamanda bir ödevidir. Hâkim, davacının kendisine sunduğu hukuk sebeple bağlı olmadığından hukukumuz bakımından hukuki sebep davanın sebebi olamaz⁹⁴.

Sonuç olarak, Türk usul hukukunda kabul gören maddi vakıalara dayandırma teorisine göre, kesin hüküm haline gelen bir ihtilafta, aynı vakıalara dayanılarak ikinci bir dava açılırsa kesin hüküm nedeniyle ikinci davanın reddi gerekir. Örnek vermek gerekirse, açılan bir boşanma davasının reddedilmesinden sonra aynı vakıalara dayanılarak ikinci kez açılan dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Ancak boşanma davasının reddi ve bu kararın kesinleşmesinin ardından yeni vakıalar

⁹¹ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 701; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 690; Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, **a.g.e.**, s. 530.

⁹² Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 679.

⁹³ Muşul, **a.g.e.**, s. 486.

⁹⁴ Kuru/ Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 670.

vasıtasıyla aynı veya farklı bir hukuki sebebe dayanılarak boşanma davası açılabilir. Zira iki davada dayanılan vakıalar, aynı değildir⁹⁵.

C. Dava Konusunun Aynı Olması Lazımdır

Maddi anlamda kesin hükmün söz konusu olabilmesi için diğer bir unsur, iki davanın dava konusunun aynı olmasıdır. HMK m. 303/I'e göre, dava konusunun aynı olup olmadığını tespit etmek için ilk davadaki kesinleşen hüküm fıkrası ile ikinci davanın talep sonucu karşılaştırılır. İkisi aynı ise, dava konularının aynı olduğu sonucuna varılır⁹⁶.

Dava konusunun aynı olup olmadığını belirlemesi, kısmi dava açılması halinde tartışmalıdır. Alacaklının alacağının bir kısmı için açılan dava kesin hükümle sonuçlandıktan sonra, alacağın saklı tutulan kısmı için ikinci kez dava açıldığında; kısmi davanın kabul edilmesi ve bu hükmün kesinleşmesi halinde, geri kalan kısım için açılan davada dava konusu aynı olmadığından, ikinci açılan davada kesin hükümden söz edilemeyecektir⁹⁷.

- Kısmi davanın reddedilmesi halinde ise geri kalan kısım için genellikle kesin hükmün etkisi kabul edilmektedir.⁹⁸ Çünkü kesin hükmün herhangi bir etkisinin olmadığını kabul etmek isabetli olmaz; sadece kısmi değil tüm talep bakımından değil inceleme yapılır. Örnek vermek gerekirse, asıl alacağın dava edilip bu davanın reddedilmesinden sonra bu alacakla ilgili faiz talep edilirse, alacak

⁹⁵ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 706; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 561.

⁹⁶ Karşlı, **a.g.e.**, s. 607; Aynı yönde bkz.; 14.HD. E:2011/9510, K:2011/12352, T:20.10.2011 (Corpus Web Hukuk ve İçtihat Bankası) ; Aynı yönde bkz.: 8.HD. E:1989/18065, K:1990/4345, T:20.3.1990 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 270); Aynı yönde bkz. 1. HD. E:2000/15369, K:2000/15537, T:11.12.2000 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 292).

⁹⁷ Pekantez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 531-532; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 564; Aynı yönde bkz. :9.HD. E:1990/7428, K:1990/9829, T:2.10.1990 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. s. 258-259); Aksi görüşteki Karşlı; ‘‘.... Kısmi davanın tamamen kabulüne yer veren mahkeme, bununla aynı zamanda davacı ile davalı arasında bir borç ilişkisinin arlığını tespit etmiştir. Bu nedenle mahkeme kararının tespiti ilişkin bölümü, aynı taraflar arasında aynı dava sebebine dayanılarak açılan ek davada kesin delil teşkil eder. Yani ikinci davaya bakan mahkeme, kısmi davada verilen kararın tespiti ilişkin bu bölümü ile bağlıdır.’’ (Karşlı, **a.g.e.**, s. 610).

⁹⁸ Pekantez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 531-532; Alangoya /Yıldırım /Deren Yıldırım, **a.g.e.**, s. 564.

mevcut olmayınca bu alacağa bağlı faiz de talep edilemeyeceği için faizle ilgili davanın reddi gerekir.

Kesin hükmün kapsamı başlığı altında ayrıntılı olarak değindiğimiz üzere⁹⁹, yargılama sonunda, davanın esası hakkında verilen kesin hüküm, sadece neticei talebi karara bağlayan hüküm fıkraları bakımından meydana gelir. Hükmün gerekçesi ise, kural olarak kesin hüküm gücüne sahip değildir. Ancak hüküm fıkrası ile gerekçe arasında zaruri bir bağ bulunuyorsa yani gerekçenin hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı olduğu hallerde hükmün gerekçesi de kesin hüküm gücüne sahip olur. Burada zaruri bağın bulunup bulunmadığı, somut olayın özelliğine göre tespit edilecektir¹⁰⁰.

VIII. KESİN HÜKMÜN SONA ERMESİ

Şekli anlamda kesin hüküm kural olarak sona ermez. Ancak olağanüstü kanun yollarından olan eski hale getirme, şekli anlamda kesin hükmü sona erdirir. Bu yola başvurulması ise ancak olağan kanun yollarına başvurma sürelerinin geçirilmiş olması veya karar düzeltme sürelerinin kaçırılması sebebiyle, kesin hüküm hâsıl olmuş bulunan hallerde mümkündür¹⁰¹.

Maddi anlamda kesin hüküm de kural olarak sona ermez. Yukarıda ayrıntılı olarak değindiğimiz gibi, aynı taraflar arasında aynı dava sebebine dayanarak aynı dava konusu için açılacak ikinci bir dava kesin hüküm itirazı ile karşılaşır ve reddedilir. Ancak istisnai olarak kesin hükme bağlanmış davaya tekrar bakılması mümkündür; bunlar yargılamanın iadesi ve değişiklik davasıdır.

A. Yargılamanın İadesi

HMK sınırlı olarak saydığı bazı ağır yanlışlıklardan ve noksanlıklardan dolayı, daha önce kesin hükme bağlanmış kararın tekrar gözden geçirilmesi için aynı dava hakkında yeni bir hüküm verilmesine istisnai olarak izin vermektedir. Bu

⁹⁹ Bkz. s. 10-11.

¹⁰⁰ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 525; Muşul, **a.g.e.**, s. 485.

¹⁰¹ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 689; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 667.

olağanüstü kanun yolu, kesin hükme bağlanmış bir davaya yeniden bakılamaz kuralının önemli bir istisnasıdır¹⁰².

B. Değişiklik Davası

Hukuk mahkemesinde hüküm, taraflarca mahkemeye sunulan vakıalara göre verilir. Ancak hükmün verildiği sırada ona esas teşkil eden vakıalar bazı hallerde değişebilir. Bu değişiklik, önceki şartlara göre kurulan hükmün de değişmesini gerektirebilir. İşte bu haller için kabul edilen değişiklik davası ile verilen hükmün değişen koşullara uygun olarak gözden geçirilerek yeni duruma göre hüküm kurulması sağlanır¹⁰³. Değişiklik davası, kanunun açıkça öngördüğü haller dışında açılmaz. Hukukumuzda genel olarak değişiklik davasını düzenleyen bir hüküm bulunmamasıyla birlikte çeşitli kanunlarda bu davanın açılabilmesine imkân tanınmıştır¹⁰⁴. Örneğin, TMK m. 176'ya göre, irat şeklinde maddi tazminat veya nafakayı gerektiren sebep ortadan kalkar ya da önemli ölçüde azalır veya borçlunun mali gücü önemli ölçüde eksilirse, iradın indirilmesine veya kaldırılmasına karar verilebileceği gibi, değişen durumlara göre ve hakkaniyet gerektiriyorsa iradın artırılması da istenebilir.

IX. HUKUK VE CEZA MAHKEMESİ KARARLARININ BİRBİRLERİNE ETKİSİ

Gerek maddi gerek usul hukuku esasları bakımından ceza sahası ile özel hukuk sahası (konuları, tarafları, amaçları, ispat araçları, uyguladıkları yargılama usuli vs.) birbirinden farklı olduklarından ceza mahkemesi kararları ile hukuk

¹⁰² Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 691 vd.; Karşı, **a.g.e.**, s. 610. Birbirine aykırı iki kesin hüküm bulunması ve sonuçları hakkında bkz. :“ ...her nasılsa ikinci bir kesin hüküm vücut bulmuş ise, kesinleşmiş olan hükme aykırı olan bu ikinci hüküm ancak HUMK md. 445/10 maddesine dayanılarak yargılamanın iadesi yoluyla ortadan kaldırılabilir. Ne var ki, önceki kesin hüküm o hükme aykırı olarak sonradan oluşturulan ve kesinleşmiş bulunan hüküm yargılamanın iadesi yoluyla iptal edilerek ortadan kaldırılmadıkça, kesin hükmün niteliğini korur ve aynı konuda yeniden açılacak bir dava için kesin hüküm oluşturur.” HGK. E:1997/2-803, K:1997/1045, T:10.12.1997 (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 278-282) Aynı kararın karşı oy yazısı ise şu şekildedir: “...HUMK 450/3. maddesi uyarınca kaldırılabilir olan ikinci kesin hüküm dikkate alınmaz. İlk kesin hüküm tarafları bağlar, dava bu sebeple de reddedilmelidir.”

¹⁰³ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 689; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 538-539.

¹⁰⁴ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 689-690; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 539.

mahkemesi kararlarının kural olarak birbirini etkilemeyeceği kabul edilir¹⁰⁵. Yani, ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesi için bağlayıcı olmadığı gibi, hukuk mahkemesi kararının da ceza mahkemesi için bağlayıcı olmadığını söyleyebiliriz. Kural bu olmakla birlikte, bu mahkemelerde görülen davalar bazen birbiriyle ilintili olabilmektedir¹⁰⁶. Örnek vermek gerekirse, bazen bir senet, bir taraftan alacak davasının konusunu oluştururken diğer taraftan sahtecilik suçu nedeniyle açılan ceza davasının konusunu oluşturabilmektedir.

Konuyu daha ayrıntılı ele almak adına iki bölümde incelemeyi uygun görüyoruz:

A. Hukuk Mahkemesi Kararlarının Ceza Mahkemesine Etkisi

Hukuk ve ceza davalarının yapısının farklı olduğuna yukarıda değinmiştik. Bu sebeple hukuk mahkemesi kararı, kural olarak ceza mahkemesi için kesin hüküm oluşturmaz. Fakat esas itibariyle medeni yargıya tabi olan, fakat özel kanun hükümleri ile ceza mahkemelerinde de görülebileceği kabul edilmiş olan davalarda, hukuk mahkemesi kararı, ceza mahkemesinde de kesin hüküm teşkil eder¹⁰⁷. Aşağıdaki halleri buna örnek verebiliriz:

1. Sahtelik davası hakkındaki hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmesi

Hukuk mahkemesi bir senedin sahte olmadığına karar verir ve bu karar kesinleşirse, bu senedin sahte olmadığı ve dolayısıyla sahtecilik suçunun işlenmediği ceza mahkemesinde de kesin delil teşkil eder¹⁰⁸. Buna karşılık, hukuk mahkemesinde senedin sahte olduğu tespit edilip de karar kesinleşse dahi bu kesin hüküm ceza mahkemesini bağlamaz. Çünkü ceza mahkemesi bakımından sahtecilik suçunun işlenebilmesi için aranan şartlar farklılık arz etmektedir¹⁰⁹. Öte yandan ceza mahkemesi tarafından belgeyi düzenleyen kişi hakkında beraat veya cezanın

¹⁰⁵ Belgesay, **a.g.e.**, s. 60 vd.; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 705 ; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 682.

¹⁰⁶ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 535.

¹⁰⁷ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 682; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 536.

¹⁰⁸ Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde214/1: “Belgenin sahte olmadığına dair hukuk mahkemesince verilen karar kesinleştikten sonra, söz konusu belge hakkında ceza mahkemesinde de sahtelik iddiası dinlenmez.” Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 709.

¹⁰⁹ Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 709; Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 705 vd.; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 536.

vermesine yer olmadığı kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahte olup olmadığını incelemesini engellemez¹¹⁰.

2. Yaş düzeltmeye ilişkin hukuk mahkemesi kararının ceza mahkemesinde delil teşkil etmesi

Ceza davası açılmadan önce hukuk mahkemesince verilmiş ve kesinleşmiş olan yaş düzeltme kararı, ceza mahkemesi için kesin delil teşkil eder. Kesin hükmün bağlayıcılığı sebebiyle ceza mahkemesi aynı kişinin yaşının düzeltilmesi isteğini yeniden inceleyip karara bağlayamaz. Çünkü yaş düzeltme davaları, ancak bir defa açılabilir¹¹¹.

Verilen örneklerden sonra değinmekte fayda gördüğümüz bir nokta da şudur; 1412 sayılı Mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda¹¹², zarar gören kişinin ceza mahkemesinde de tazminat isteyebilmesi mümkündür¹¹³. Buna karşılık yerine gelen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu¹¹⁴ ile ceza davasında şahsi hak ve tazminat isteme hakkı kaldırılmıştır. Yani, artık ceza mahkemelerinden tazminat istenemeyecektir. CMK' da tazminat isteme imkânı bulunmadığından, artık ceza mahkemesi ile hukuk mahkemeleri arasında tazminat bakımından kesin hüküm sorunu söz konusu olmayacaktır. Zira artık sadece hukuk mahkemelerinde tazminat istemek mümkündür¹¹⁵.

¹¹⁰ Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde214/2: “...Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez.”

¹¹¹ RG 29.04.2006 – 26153 Nüfus Hizmetleri Kanunu 36. madde 1.fıkra b bendinde: “... Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.” denilmektedir.

“...dava, doğum tarihinin düzeltilmesi talebine ilişkindir. Nüfus Kanunu'na göre yaş düzeltme davası ancak bir defa açılabilir. Dosya kapsamından davacının yaşının daha önce mahkeme kararı ile düzeltildiği anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenlerle davanın reddi gerekirken aksi yönde karar tesis edilmesi hatalıdır.” 18.HD, E:2005/6681, K:2005/7698, T:19.7.2005 (Türk Hukuk Sitesi)

¹¹² 31.03.2005 tarih ve 25772 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 23.03.2005 tarih ve 5320 sayılı kanunun 18. maddesi ile 1 Haziran 2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

(Bundan sonra CMUK diye anılacaktır.)

¹¹³ CMUK madde 365/II ; “...Bu suretle amme davasına iltihak edenler şahsi haklarını da isteyebilirler.”

¹¹⁴ RG 4.2.2011- 27836 (Bundan sonra CMK diye anılacaktır.)

¹¹⁵ Pekcantez/ Atalay/ Özkes, a.g.e., s. 536.

B. Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi

Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesine etkisi 818 sayılı Mülga Borçlar Kanunu'nda¹¹⁶ 53. maddede¹¹⁷ düzenlenmişti. Bu hüküm genel bir düzenleme değildi, konuyu sadece haksız fiilden doğan tazminat davalarına ilişkin olarak ele alıyordu¹¹⁸.

Yürürlükte olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun¹¹⁹ 74. maddesi, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 53. maddesini karşılamaktadır. TBK m. 74/I' e göre hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. Yine, maddenin 2. fıkrasına göre, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz. Burada da önceki düzenlemeye benzer şekilde konunun sadece haksız fiilden doğan tazminat davaları bakımından ele alındığını görmekteyiz. Bu sebeple, konuyu kesin hüküm ve kesin delil müesseselerine göre ele almak gerekir:

1. Ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmesi

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, hukuk ve ceza davalarının sahaları farklı olduğundan, ceza mahkemesi kararı da hukuk mahkemesi için kural olarak kesin hüküm teşkil etmez¹²⁰. Medeni yargıya tabi olan ve fakat özel kanun hükümleri ile ceza yargısında görülebileceği kabul edilmiş olan davalarda, ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder. İstisna hallerine şunları örnek gösterebiliriz:

¹¹⁶ 1.7.2012 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

¹¹⁷ 818 sayılı Borçlar Kanunu madde 53 ; ‘‘...Hâkim, kusur olup olmadığına yahut haksız fiilin faili temyiz kudretini haiz bulunup bulunmadığına karar vermek için ceza hukukunun mesuliyete dair ahkâmıyla bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinde verilen beraat kararıyla de mukayyet değildir. Bundan başka ceza mahkemesi kararı, kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin hususunda dahi hukuk hâkimini takyit etmez.’’ demekteydi.

¹¹⁸ Kuru /Arslan /Yılmaz, a.g.e., s. 684.

¹¹⁹ 11.01.2011 tarihinde TBMM'nce kabul edilerek 04.02.2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Bundan sonra TBK diye anılacaktır.)

¹²⁰ Aynı yönde bkz.; ‘‘...Hukuk hakimi kusurun mevcut olup olmadığını; fiilin failinin temyiz kudretini haiz olup olmadığını araştırırken ceza hukukunun cezai sorumluluğa ilişkin hükümleriyle bağlı değildir.’’(Üstündağ, a.g.e., s. 725).

(a)- Sahtecilik davası hakkındaki ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmesi

Ceza mahkemesi bir senedin sahte olduğunu tespit ederek sahtecilik suçunu işleyenleri cezaya mahkûm ederse, bu karar hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder¹²¹. Ancak sahtecilik davasına bakan ceza mahkemesi sanığın beraatına karar verirse, bu beraat kararı hukuk mahkemesinde kural olarak kesin hüküm teşkil etmez. Senet borçlusu hukuk mahkemesinde sahtelik davası açabilir.

(b)- Yaş düzeltme hakkındaki ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil etmesi

Ceza mahkemesinin yaş düzeltmeye ilişkin kararı, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder. Yukarıda belirttiğimiz gibi yaş düzeltme davaları, ancak bir defa yapılabilir. Dolayısıyla hukuk mahkemesinde aynı kişinin yaşının düzeltilmesi için yeni bir dava açılmaz. Hukuk mahkemesinde açılan bir davada ceza mahkemesinde yaşı düzeltilen kişinin yaşının önemi olan hallerde, hukuk mahkemesi ceza mahkemesi kararı ile düzeltilmiş olan yaşı, o kişinin yaşı olarak kabul etmek zorundadır¹²².

2. Ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi

Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi sadece kesin hüküm nedeniyle değil, aynı zamanda TBK m.74 hükmü nedeniyle de mümkündür¹²³.

(a)- Ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil ettiği hallerde aynı zamanda kesin delil teşkil etmesi

Yukarıda değindiğimiz istisna hallerinde, ceza mahkemesi kararı hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder. Bunun sebebi, iki istisna halinde, ceza mahkemesinden verilmiş olan kesin hüküm ile hukuk davasının tarafları, dava sebebi ve konusu aynıdır (ya da özel bir kanun hükmü ile aynı sayılmaktadır). Bu yüzden;

¹²¹ Belgesay, **a.g.e.**, s. 63; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s.684.

¹²² Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 685.

¹²³ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 685.

- Ceza mahkemesinde bir senedin sahteliğine ilişkin kararı, hukuk mahkemesinde delil teşkil eder.
- Ceza mahkemesinin yaş düzeltmeye ilişkin kararı, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder.

(b)- Haksız fiilden doğan tazminat davalarında ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi

Ceza mahkemesi kararının, hukuk mahkemesinde açılan haksız fiilden doğan tazminat davasında kesin delil teşkil edip etmeyeceği mahkûmiyet veya beraat kararı olması bakımından farklılık arz eder;

(1)-Ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi

Ceza mahkemesi tarafından cezaya mahkûm edilmiş kişiye karşı hukuk mahkemesinde açılan haksız fiilden dolayı tazminat davasında, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının kesin delil teşkil edip etmeyeceği mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu dönemindeki gibi yürürlükteki Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. TBK m. 74'te ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının, haksız fiil sorumluluğunun diğer iki şartı olan haksız fiil ve uygun illiyet bağı bakımından hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil edip etmeyeceği açıkça belirtilmiş değildir.¹²⁴

Buna karşılık ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararının, haksız fiilin tespitine ilişkin bölümünün, hukuk davasında kesin delil teşkil etmesi gerekir.¹²⁵ Zira bu sonuca kesin hükmün kesin delil teşkil etmesi ilkesi ile varılabileceği gibi TBK m. 74 f. 2 deki cümlenin¹²⁶ aksi ile kanıt yöntemi aracılığıyla da bu sonuca varılabilir.¹²⁷

Ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde kusurun takdiri bakımından kesin delil teşkil etmez. Yani, ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, kusurun takdiri hususunda hukuk mahkemesini bağlamaz. Yine ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde zararın miktarının tayini

¹²⁴ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 685-686.

¹²⁵ Üstündağ, **a.g.e.**, s. 728 vd.

¹²⁶ ‘‘Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.’’

¹²⁷ Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 686.

hususunda kesin delil teşkil etmez; yani ceza mahkemesinin kararı hukuk hâkimini bağlamaz.¹²⁸

Ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı, hukuk mahkemesinde kusur ile zarar arasında uygun illiyet bağının mevcut olup olmadığı hususunda da kesin delil teşkil etmez. Zira ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararında kusur ve zarar unsuru kesin biçimde tespit edilmez¹²⁹.

(2)-Ceza mahkemesinin beraat kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi

TBK m.74/I'e göre hukuk hâkimi, ceza mahkemesi hâkiminin verdiği beraat kararıyla bağlı değildir. Bu hüküm mutlak gibi gözükse de 818 sayılı Borçlar Kanunu dönemindeki uygulama gibi beraat kararının hukuk hâkimini bağladığı haller de mevcuttur. Bu sebeple konuyu iki bölümde incelemek daha uygun olacaktır;

i) Beraat kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmediği haller

Ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararında olduğu gibi, beraat kararı da, kusurun takdiri bakımından kesin delil teşkil etmez; yani hukuk hâkimini bağlamaz. Bu da her iki davadaki kusur kavramlarının farklı olmasının doğal bir sonucudur¹³⁰.

ii) Beraat kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil ettiği haller

Beraat kararının haksız fiil olayına ilişkin tespit bölümü, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder¹³¹. Çünkü ceza mahkemesinin bu tespiti daha geniş bir soruşturma ve inceleme yetkisine sahip olarak yaptığı kabul edilir.¹³² Böylece, haksız fiilin işlenmediğini veya sanık tarafından işlenmediğini tespit eden beraat kararı, hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil eder¹³³. Yani bir olayı tespit eden beraat kararı hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil edecektir. Buna karşılık, ceza mahkemesinde delil yetersizliğinden dolayı beraat kararı verilen hallerde,

¹²⁸ Belgesay, **a.g.e.**, s. 61 vd.; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 686.

¹²⁹ Bilge/ Önen, **a.g.e.**, s. 705 vd.; Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 686; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 538.

¹³⁰ Belgesay, **a.g.e.**, s. 61; Postacıoğlu, **a.g.e.**, s. 706 vd.

¹³¹ Belgesay, **a.g.e.**, s. 62 vd.; Üstündağ, **a.g.e.**, s. 726.

¹³² Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 686-687.

¹³³ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 687.

konusu olan olayın mevcut olup olmadığını kesin bir biçimde tespit edilemediğinden hukuk mahkemesi bakımından kesin delil niteliğini haiz olmaz. Zira ceza mahkemesi bakımından mahkûmiyet kararı verilmesi için yeterli olmayan deliller, hukuk mahkemesi bakımından tazminata hükmedilmesi için yeterli görülebilir¹³⁴.

C. Hukuk Mahkemesinde Kesin Delil Teşkil Eden Ceza Mahkemesi Kararının Aksinin İspatı

Ceza mahkemesi kararının hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil ettiği hallerde, ceza mahkemesi kararı aleyhine olan taraf, hukuk mahkemesinde ceza mahkemesi kararının aksini, ceza mahkemesi kararından sonra oluşan bir kesin delil ile ispat edebilir¹³⁵.

¹³⁴ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 687; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, **a.g.e.**, s. 537-538.

¹³⁵ Kuru /Arslan /Yılmaz, **a.g.e.**, s. 688.

SONUÇ

Kesin hüküm maddi hukuk ile şekli hukuku birbirine bağlayan hukuk güvenliği ile barışının sağlanması amacına hizmet eden bir müessesedir. Kesin hükmün tesisi ile hakkın temini sağlanır.

Her davanın amacı, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların karara bağlanması ve böylelikle hukuki durumun bağlayıcı şekilde tespit edilmesidir. Maddi anlamda kesin hüküm denilen hüküm, vardığı yargı ile tarafların hukuki durumunu öyle bağlayıcı bir şekilde tespit edecektir ki, bu yargı artık aynı taraflar arasında, aynı dava sebebine dayanarak, aynı dava konusu hakkında yeni bir dava açılmasına ve dava açılabilir dinlenilmesine engel olur.

Tüm yasal yollar kapandıktan ve verilen hüküm kesinleştikten sonra, aynı davanın tekrar yargı önüne getirilmesi, toplumda sonu gelmeyen çekişmelere, huzursuzluklara, istikrarsızlıklara, kazanılmış hakların her zaman ortadan kaldırılabileceği endişesine neden olur. Yine çelişkili kararların çıkmasına sebebiyet vermemek adına, tarafları, dava konuları ve dava sebepleri aynı olan şekli yönüyle de kesinleşen önceki hükmün korunmasında kamunun büyük yararı bulunmaktadır.

Hukukumuzda kamu düzeninden kabul edilen ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 303. maddesinde düzenlenen kesin hüküm tarafların anlaşması ile ortadan kaldırılamadığı gibi, mahkemece re'sen göz önünde tutulmaktadır.

Son olarak, hukuk mahkemeleri ile ceza mahkemeleri kararlarının konusunun birbirinden farklı olduğundan bu mahkemelerde görülen davaların, kural olarak birbirlerini bağlamaz. Ancak bazı hallerde hukuk mahkemesinden verilen kesin hükmün ceza mahkemesinde verilen kesin hükmün de hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil eder.

KAYNAKÇA

AKKAN Mine, **Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği**, DEÜHFD, C.11, 2009, s. 3-61.

ALANGOYA Yavuz/ YILDIRIM Kamil / DEREN YILDIRIM Nevhis, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 7.bs, Beta Yayınları, İstanbul 2009.

BELGESAY Mustafa Reşit, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C. II, İÜHF Yayınları No: 97104, Güven Basımevi, İstanbul.

BİLGE Necip/ ÖNEN Ergun, **Medeni Yargılama Hukuku**, AÜHF Yayınları No:422, 3.bs., Sevinç Matbaası, Ankara 1978.

BLOMEYER Arwed, “Kesin Hüküm, Tesiri ve Sınırları” (Çeviri İrfan Yazman, **AÜHFD**, 1968/3-4, s. 225-233).

ÇENBERCİ Mustafa, **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara 1965.

DOMANIÇ Hayri, **Hukukta Kaziyeli Mahkeme ve Nispi Kuvveti**, İstanbul 1964 (Doktora Tezi).

GÜRDOĞAN Burhan, **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara 1960.

HABSCHEİD Walter, “Hükümün Etkileri ve Kanun Değişiklikleri”, (Çeviri Abdürrahim KARSLI, www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/huku_kmukayese/article/download/1619/1451), s. 94.

KARSLI Abdürrahim, **Medeni Muhakeme Hukuku**, 6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş, 3. bs., Alternatif Düşünce Yayınevi, İstanbul 2012.

KURU Baki/ ARSLAN Ramazan/ YILMAZ Ejder, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Yetkin Yayınları, 6100 sayılı HMK’na Göre Yeniden Yazılmış 23. bs., Ankara 2012.

KURU Baki, “Usuli Müktesep Hak”, **Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan**, Ankara 1974, s. 395.

MUŞUL Timuçin, **Medeni Usul Hukuku**, Adalet Yayınevi, 3. bs., Ankara 2012.

ÖZKAYA FERENDECİ Hamide, **Kesin Hükmün Objektif Sınırları**, İstanbul 2007 (Doktora Tezi).

PEKCANITEZ Hakan/ ATALAY Oğuz/ ÖZEKES Muhammet, **Medeni Usul Hukuku**, Yetkin Yayınlar, 8. bs., Ankara 2009.

POSTACIOĞLU İlhan E., **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İÜHF Yayınları No:443, 6.bs., İstanbul 1975.

SUNGURTEKİN ÖZKAN Meral/ TÜRKOĞLU ÖZDEMİR Gökçe, **Roma Hukukundan Günümüze Medeni Yargılamanın Esasları**, Seçkin Yayınları, Ankara 2008.

TAHİROĞLU Bülent / ERDOĞMUŞ Belgin, **Roma Hukuku Meseleleri**, 2.bs., İstanbul 2001.

TÖRE Hayrullah Fütuhi, “Hukuk Davalarında Kesin Hükmün Uygulanışı ve Şartları”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1973, s. 240-251.

TUTUMLU Mehmet Akif, **Bilimsel Görüşler ve Yargıtay Kararları Işığında Medeni Yargılama Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi**, Seçkin Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. bs., Ankara 2002.

ÜSTÜNDAĞ Saim, **Medeni Yargılama Hukuku**, C. I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7.bs., İstanbul 2000.

YASAN Candan, **Kesin Hükmün Zaman İtibariyle Etkisi**, DEÜHFD, c.11, 2009,s. 651-686.

YILDIRIM- DEREN Nevhis, **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları**, İstanbul 1996.

YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR

Ankara Barosu Dergisi

Corpus Web Hukuk ve İçtihat Bankası

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Hukuk Dünyası

Hukuk Türk Mevzuat- İçtihat Bilgi Bankası

Resmi Gazete

Türk Hukuk Sitesi

Yargıtay Kararları Dergisi